

mangel på diplomati, også får lov at træde klart frem. Dens største fortjeneste ligger dog i, at den fremlægger et stort dokumentmateriale aftrykt in extenso eller fyldige uddrag. Der er publiceret så lidt fra de bevarede modstandsarkiver, at alt nyt er vigtigt, og det må siges at være lykkedes forfatteren at tegne et inciterende nærbillede, som f.eks. også har betydelig lokalhistorisk relevans for Nordjylland. Men så meget mere må det beklages, at der savnes tilstrækkelig præcision. Af indledningen fremgår det, hvor de vigtigste dokumenter er fundet. Men den er ikke helt dækkende, og især er der problemer omkring de kortere citater. Fra et videnskabeligt synspunkt havde det været mere interessant, hvis forfatteren havde taget et skridt videre og formet bogen som en kommenteret kildeudgave – eller i det mindste tilføjet en oversigt over de præcise findesteder for de enkelte dokumenter.

Henning Poulsen

Carsten Due-Nielsen, Johan Peter Noack og Nikolaj Petersen: *Danmark, Norden og NATO 1948-1962*. (Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1991). [Dansk Udenrigspolitisk Instituts Skrifter nr. 17]. 224 s.

Et argument fra udenrigsminister Gustav Rasmussen til sin amerikanske kollega George Marshall i oktober 1948 var, at Danmark ved en eventuel besættelse (underforstået sovjetisk) ville opleve »store dele af befolkningen blive dræbt eller bortslæbt«. Skønt argumentet forhandlingstaktisk tilsigtede det formål at få USA til at forpligte sig til et forsvar af Danmark, er det nok ikke helt ved siden af den trusselsopfattelse, som danske politikere havde ved indgangen til den periode, der fylder mest i denne udgave: 1950ernes danske

sikkerhedspolitik. Det er nok værd at erindre sig i nutiden, hvor den sovjetiske »trussel« efter Berlinmurens fald, amerikanernes overlegne militærteknik i Golfkrigen og sammenbruddet af det kommunistiske system i Sovjet i øjeblikket kan synes forsvindende lille indtil det ikke-eksisterende.

At få nogen til at forpligte sig til forsvar af Danmark var netop problemet, da danske politikere (og væsentligst Socialdemokraterne) i foråret 1948 definitivt forlod forestillingen om en brobyggerrolle mellem øst og vest ved en alliancefri neutralitetspolitik. I sidste instans var det vel også den afgørende faktor for, at Danmark blev medlem af NATO. Det var nemlig prisen for at kunne skaffe sig våben vestfra, hvilket var en forudsætning for et forsvar overhovedet, som også det ikke-realiserede Skandinaviske Forsvarsforbund hvilede på.

Problemet, da Danmark var blevet medlem, var at undgå forpligtelse til at blive inddraget i alliancepartnernes eventuelle krige samtidig med at den noget usikre garanti for forsvar af dansk territorium søgtes maksimeret ved at understrege nordregionens særligt udsatte position og vigtighed og længst muligt modarbejde, at tyngdepunktet blev centralkontinentalt for ikke at tale om sydøsteuropæisk. Heri lå Danmark helt på linie med Norge, som der også var et tæt samarbejde med i NATO-spørgsmål og med Norge som den ledende part. Det var såvel samtidens aktører som eftertidens forskere enige om.

Udgivelsen består af 7 seminarieindlæg: *Nikolaj Petersen* redegør i *Atlantpagten eller Norden? Den danske alliancebeslutning 1949* på baggrund af andres, men især sin egen forskning, for trusselsopfattelse og udviklingen fra nej til alliancefri neutralitet i foråret 1948 til ja til NATO-medlemskab et år

senere. Han tør ikke afgøre, om Socialdemokratiet havde vestalliancen som første prioritet med det Skandinaviske Forsvarsforbund som en acceptabel løsning på grund af dets forventede lettere indenrigspolitiske accept og mindre sovjetprovokerende karakter, eller om det skandinaviske virkeligt var førsteprioriteten.

Den norske side bliver belyst i to vægtige indlæg: *Knut Einar Eriksen og Helge Ø. Pharo* giver i *De fire sirklene i norsk utenrikspolitikk 1949-1961* en gedigen oversigt over de norske holdninger og politikker inden for den atlantiske, den vesteuropæiske, den nordiske og den globale cirkel. Indlægget slutter med en kommenteret bibliografi. *Rolf Tamnes* udreder, kompetent og dokumenteret, nærmere i *Samspillet mellom Norge og Danmark i NATO i 1950-årene* hvor tæt samarbejdet var, og hvor det havde sine grænser.

Den svenske side er mere beskedent belyst. Alene mulige grunde til det svenske udspil om det Skandinaviske Forsvarsforbund tager diplomaten *Kristen Wahlbäck* op i essayistisk form i *Sverige och det skandinaviska försvarsförbundet: Sju förklaringsfaktorer*. De lyder meget plausible, men i hvilket omfang, de virkelig fandtes, og hvilken vægt de havde hos svenske beslutningstagere forbliver ubesvaret.

Specielle sider af den danske situation bliver taget op i 3 indlæg. I en stofrig og vel gennemført undersøgelse: *Mulig fjende – nødvendig allieret? Vesttysklands rolle i udformningen af dansk forsvars- og sikkerhedspolitik 1950-1961* synes *Poul Villaume* at være kommet om ved alle relevante problemstillinger i emnet. Hovedpunkter er stillingtagen til vesttysk genoprustning og den senere oprettelse af enhedskommandoen i 1961. *Leon Dalgas Jensen* viser i sit solide grundstudie: *NATO og danske økonomisk-politiske*

interesser 1949-1956, at Danmark forsøgte at slippe så billigt som muligt. Der var vitterligt valutariske problemer med at finansiere den tredobling af forsvarsbudgettet, der fandt sted mellem 1948 og 1953, især når det ikke nævneværdigt måtte gå ud over den danske levedof. Det kunne jo i sidste instans svække tilslutningen til alliancen fra vælgernes side. *Michael H. Clemmensen* gennemgår den kendte udvikling i USA's og NATO's Atomstrategitænkning i *Den massive gengældelses lille øko*. *De taktiske atomvåbens rolle i dansk forsvarsplanlægning i 1950'erne* og viser, at de militære chefer i Danmark stred en forgæves kamp mod politikerne for at Danmark også skulle have taktiske atomvåben. Man opdager, at brugen af atomvåben var en langt mere nærliggende option, end vi bryder os om at tænke på i dag.

Alt i alt er det en fortræffelig udgivelse, der bestemt kan anvendes på universiteterne og sikkert også for oversigtsartiklernes vedkommende i gymnasiets udvidede læsning.

Axel Kjær Sørensen

Karen Siune: *EF på dagsordenen*. (Forlaget Politica, 1991). 168 s.

Denne bogs problemstilling er, i hvilket omfang EF som tema har været på dagsordenen blandt politikere, i medierne og blandt vælgerne. Om dette emne er der allerede offentliggjort en række analyser og redegørelser, hvoraf Karen Siune tegner sig for en ikke ubetydelig del. Resumé af disse undersøgelser udgør de første 7 kapitler, mens de 2 sidste fremlægger analyser af det tredje direkte valg til EF-parlamentet i juni 1989 og den politiske debat om EF i sommeren 1990.

Det drejer sig fremherskende om kvantitative analyser, idet de kvalitati-